

Gregor, Alois

[Léry, Jean de. Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1957, vol. 6, iss. D4, pp. 157-158

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108541>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

zatím co Götz má A v tuto chvíli...). Pro přehlednost je rovněž lépe u časopisů uvádět vždy ročník a rok nebo pouze rok vydání, ale ne jenom ročník. A dále: Jen namátkou srovnaný citát z Literárních novin na str. 118 má čtyři chyby. I když nejde o porušení smyslu (přehození slovosledu, vyšlo m. vzešlo, propočtený m. propočtěný), přece jen to zvládává důvěru v přesnost Götzovy práce.

Götzova kniha o Václavu Rezáčovi, v níž se autor pokusil podat objektivní hodnocení Rezáčova díla, není monografií v pravém slova smyslu. Ačkoliv má četné klady, poznamenávají ji nepřijemně i nedostatky a lapsy, které byly uvedeny; ukazují, že by bylo třeba nad monografií ještě pracovat a zdokonalit ji.

Vlastimil Válek

Tři publikace o B. Václavkovi. V lednu r. 1957 by se byl dožil šedesátí let literární kritik a literární historik, organisátor umělecké levice mezi dvěma válkami *Bedřich Václavek*. Palčivě nám chybí dosud monografie o tomto zaslužilém bojovníku, který zahynul r. 1943 v Osvětimi. Přicházejí proto vhod i menší publikace, vydané k jeho nedožitému jubileu.

Universitní knihovna v Olomouci, v níž Václavek od r. 1933 až po svůj odchod do illegality působil (tehdy Studijní knihovna), vydala za redakce M. Nádvorníka sborníček *B. Václavek* (56 stran). Z něho zasluhují pozornosti dokumentární vylíčení, jak byl Václavek přeložen z trestu za činnost v brněnské Levé frontě do Olomouce, úryvky Václavkových listů tehdejšímu řediteli Dr. B. Vybíralovi a dvě svědectví o Václavkově pobytu v Osvětimi. Velmi cenné jsou bibliografie Václavkových příspěvků do kulturní rubriky Moravského věčerníku v l. 1937—1940 a čtyři fotografie B. Václavka.

Jiří Taufer rozšířil svoji stať z lednového čísla *Nového života* 1957, které bylo věnováno Václavkovi, a vydal ji v Čs. spisovateli pod názvem *O Bedřichu Václavkovi* (42 stran). Tauferovi se podařilo načrtnout výraznými tahy situaci brněnské kulturní levice v letech dvacátých, jejímž byl Václavek houževnatým spoluorganisátorem a jejímž se stal v prvních letech třicátých centrem. Leč vlastní portrét Václavka — literárního kritika a literárního historika mu vyšel kuse. V svěže napsané knížce zůstalo několik nedoplnění, zejména pokud jde o datace — Václavek neučil na starobrněnském gymnasiu několik let (str. 11), nýbrž sotva jeden a půl roku; Václavek se habilitoval na brněnské filosofické fakultě nikoli r. 1940 (str. 32), nýbrž 25. dubna 1939, atp.

Brno vzpomnělo B. Václavka vzpomínkovým sborníkem. Vydalo jej Museum dělnického hnutí Brněnska s Universitní knihovnou symbolicky jako zvláštní číslo časopisu *Index*, který Václavek po několik let spoluredigoval. Na 76 stranách velkého kvartového formátu najdeme tu mnoho cenného, zvláště životopisného a bibliografického materiálu k Václavkovi, i k řadě jiných kulturních pracovníků, kteří se nedožili osvobození (malíř Jaroslav Král, hudební vědec profesor Vladimír Helfert, divadelní kritik Dr. Richard Fleischner, předseda Levé fronty v Brně, aj.). K nejcennějším statím patří svědectví Roberta Smetany, Václavkova spolupracovníka při studiu a vydávání zlidovělých a kramářských písní, neznámá fakta o vydávání *Indexu* přináší filosof J. L. Fischer, jeden z jeho redaktorů, velmi hodnotná je vzpomínka prozaika J. V. Plevy atp. Na celé publikaci však vidíš, že rosta živelně a že v ní redakce (O. Franěk, Fr. Kalivoda, Fr. Priester, J. Václavková) nevládla pevnou a citlivou rukou. Jinak by dozajista odpadly články, které nic nového nepřinášejí, některé věci by se neopakovaly, byly by odstraněny fráze (např. z úvodního článku Fr. Kalivody) i zbytečné údaje, které s dílem a životem Bedřicha Václavka nesouvisí a lépe by byla provedena korektura (např. na str. 3 se proslulý herec Josef Skřivan uvádí jako Jan).

Artur Závodský

Jean de Léry: **Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove.** Je možno s upřímným povděkem uvítat, že nákladem ČSAV vyšel r. 1957 jako 19. svazek Památek staré literatury české překlad proslulého cestopisu, který napsal Francouz Jean de Léry a který z latinského překladu (r. 1586) přeložili do češtiny Čeští bratři Pavel Slovák a Matěj Cyrus r. 1590. O autorovi *Historie o plavení se do Ameriky*, o jejím obsahu a významu, jakož i o českém překladu se dovidá čtenář především z dvou úvodních statí, jež napsali Bohuslav Horák (str. 5—13) a Zdenka Tichá (str. 14—26). Kalvinův žák Léry byl členem výpravy, která přibyla v březnu r. 1557 do francouzské kolonie v ganabarské zátce na brazilském pobřeží. Pro neshody se správcem osady Villegagnonem opustil Léry s několika jinými ostrov a v r. 1558 se vrátili do Zenevy. Zvolil pak dráhu duchovního a působil jako pastor na různých místech. Své dojmy a zkušenosti z pobytu v Jižní Americe vypsál ve spise, který vyšel r. 1578 původně francouzsky a po

letech také v latinském překladu (po prvé r. 1586). Český překlad, opis pořízený Janem Popelem Horažďovickými, zachoval se v jediném rukopise v bývalé knihovně Fürstenberské. První na tento rukopis upozornil Fr. Palacký r. 1827, podrobněji se jím zabýval teprve Jos. Jireček (ČCM 1862), který z něho uveřejnil drobné ukázky ve své *Anthologii* z literatury české doby střední (r. 1858). Již několik let před druhou světovou válkou byl překlad připraven k vydání, ale pro rozmanité přičiny došlo k edici teprve po několikaletém prodloužení, a to zásluhou Q. Hodury a B. Horáka.

Zd. Tichá si ve svém pojednání po stručné přehlídce starší české cestopisné literatury (Mandevilla, Milion, Prefat, Harant, Mitrovic a j.) všimá podrobněji literárního významu Historie Léryho v českém překladu. Usuzuje, že překlad byl velmi pravděpodobně určen širokým vrstvám lidovým a že převážně lidovým vlivem užívají překladatelé se zálibou přísloví a zdrobnělín. Poznamenává případně, že překladatelé „jsou poplatní své době užíváním dlouhých humanistických period“, ale že ty „neztěžují porozumění čtenému textu“, protože se v nich nevyskytají anakoluty a složité inverse. Vyzvedá konečně i to, že také z věnování překladu p. Bohuchvalovi Berkovi z Dubé a z předmluvy k pobožnému čtenáři promlouvá upřímná láska k vlasti a ušlechtilé citění sociální. Jako projekt lidovosti uvádí Tichá časté užívání ukazovacích zájmen *ten, tento*. Lze s ní souhlasit, ale ne vždycky. Tak na př. neřadil bych sem věty typu „Duch aneb mysl nad tím zpléše a tomu se zraduje“ (str. 24) a p. Před textem cestopisu předchází Horákova stať „Ohlas zámořských objevů v české literatuře“, která však s ním souvisí jen zcela volně. Po nejedné stránce je zajímavá Hodurova stať o pravopise a jazyku cestopisu. Autor zaznamenává typické znaky jazyka a pravopisu v české Historii o plavení se do Ameriky (psaní tvrdého l, diftongisace ý-ej, genitiv po slovese utíkati: nebezpečenství utíkati), hojně vazby infinitivní (Boha bejtí nevěřící lidé). V exkurse o kvantitě uvádí Hodura pomůcky, jimiž se řídil při označování kvantit. Tak na př. přihlížel ke kvantitě slov příbuzných (snádněji podle snáze), k důslednosti, s níž se objevuje kvantita v rukopise (na př. spojka *ačkoli* je psána i důsledně), k tehdejší literatuře a k dnešním nářečím atd. Autor správně poznamenává, že přijímání nebo odmítání kvantity, jaká je v rukopise, byla práce pro něho neobyčejně nesnadná, že při tom nemohl úplně vyloučit subjektivnost. Zdá se mi, že původní řešení vydavatelovo, podle něhož kvantituru rukopisu měnil všemš podle novověské kvantivity — s několika málo výjimkami — přece jen bylo vhodnější. A ještě na jednom místě byl bych poněkud jiného mínění nežli Hodura. Je možné, že slohové vlastnosti překladu nejsou jen napodobením latinského originálu, ale na druhé straně nedá se tuším popřít, že překladatelé nejen v úvodu, ale i v překladu samém stáli pod silným vlivem latiny; je proto dosti těžké rozhodovat o tom, zda v překladě tu věrněji, tu méně věrně napodobují latinské znění. V tom má Hodura ovšem plnou pravdu, že humanistický sloh „není jen čistě národní, na př. český, nýbrž že je obecně evropský“ (43—44).

Vlastní *Historie o plavení se do Ameriky* (s dedikací i předmluvou) obsahuje 22 kapitol (str. 49—364). Velmi zajímavé jsou marginální poznámky na některých listech, v nichž neznámý pisatel potupně, až drasticky mluví o husitech a luteránech (str. 369—370). Srov. na př. okrajovou poznámku při zmínce o pití vína při přijímání: „Scanek vám dát z nočního hrnce místo večere“).

Cena edice je zvýšena Hodurovými poznámkami ke kritice textu, bohatými výklady věcnými od Hodury a Horáka a konečně slovníčkem (svalník větší = kostival, šermice = pítka, šarvátko, vlastensky = vlastně, vhodně a p.) Stojí za poznámku, že Hodura ve shodě s návrhem na nová Pravidla českého pravopisu píše již čeští bratři proti dosavadnímu Čestí bratři.

Alois Gregor

Americký výbor z české literatury. Anthology of Czech Literature. Edited by William E. Harkins. Columbia University, New York, 1953. Stran VIII + 226.

Kolumbijská universita, jedno z nejvýznamnějších středisek americké slavistiky, vydává pro potřeby svých studentů i posluchačů ostatních universit v USA a v jiných zemích, užívajících angličtiny, edici *Columbia Slavic Studies*, v níž vycházejí práce o slovanských jazycích a literaturách (na př. William E. Harkins, *A Modern Czech Grammar*; V. V. Zenkovsky, *A History of Russian Literature*; William E. Harkins, *Bibliography of Slavic Folk Literature*; Clarence A. Manning, *Anthology of Eighteenth Century Russian Literature*). V této edici vyšla též anthologie z české literatury. Knížka, jejímž cílem je poskytnout studujícím češtiny materiál ke čtení a zpřístupnit jim nejvyšší hodnoty naší literatury, obsahuje ukázky z české poesie a prózy 19. a 20. století v originále.

Vydavatel vysvětluje v předmluvě zásady svého výběru. Předně se rozhodl otisknout jenom celé básně a prózy. Zavrhl zařazení úryvků z větších děl, protože čtenáři nemohou